

DİJİTAL ÇAĞDA MEDYA OKURYAZARLIĞINI YENİDEN TANIMLAMAK*

Renee Hobbs**
Çev: Filiz Yıldız***

Özet

Bu çalışma, medya okuryazarlığı eğitiminin, gençlerin dijital medya ve yeni iletişim teknolojileri deneyimlerinin değişen doğasına uyum sağlaması için nasıl adapte edilmek zorunda olduğunu ortaya koymaktadır. Haber, reklam ve eğlence medyasını analiz etme sürecine geleneksel biçimde yoğunlaşan öğretmenler, asıl bakış açılarını yeni iletişim araçlarını(cep telefonu, el cihazları), yeni mesaj formlarını (arama motorları, hızlı mesaj, blog ve online (çevrimiçi) eğlence) ve yeni sosyal meseleleri (özdeşlik ve anonimlik, mahremiyet ve gözetim vb.) kapsayacak şekilde genişletmek zorundadırlar. Bu çalışma, bazı kesin kavramsal ilkeleri ve bahsedilen bakış açısındaki kaymayı destekle(me)yen öğretici pratiklere eleştirel yaklaşarak, öğretmenlerin, dijital çağın tamamen katılımcısı olan öğrencinin iletişim ve eleştirel düşünme yeteneklerini güçlendirmeyi amaç edinirken yaşadıkları süreçleri sorgulamaktadır.

---

* Hobbs, R. (2006). Reconceptualizing Media Literacy for Digital Age, Digital Literacies for Learning, 99-109

** Prof., Temple Üniversitesi İletişim Fakültesi, Medya Eğitimi Laboratuvarı kurucusu

*** Öğ. Gör., Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema

Giriş

Bir Eylül sabahı Washington DC.nin hemen dışındaki bir lisede, sosyal bilimler öğretmeni bay Smith, sınıfı dolduran, biraz uykulu, 15-17 yaşlarındaki öğrencilerin karşısında ders yarı yılını açtı. Bu seçmeli dersin adı ‘Medya Okuryazarlığı’ydı ve Bay Smith, ders içeriğini elden ele dağıtırken, gelecek aylarda ele alınacak, haber medyasını analiz etme, haberin nasıl inşa edildiğini öğrenme ve toplumda medyanın işlevlerini anlama; müşterinin sosyalleşmesi sürecindeki yansımaları ve talebin oluşturulmasını da içeren reklam analizi; kitle iletişim mesajlarındaki sınıf, cinsiyet ve ırk temsil biçimlerini incelemek ve medyadaki şiddetin ve çağdaş kültürdeki eğlence bombardımanının psikolojik etkilerini anlamak gibi bazı konu başlıkları ve meselelerden bahsetti. Öğretmenin amacı; bir dizi okuma, izleme, araştırma, tartışma ve yazma etkinlikleriyle, öğrencilerin sosyal, siyasi ve ekonomik içerikli medya mesajlarına tepki verirken eleştirel düşünürler haline gelmelerine yardım etmek ve birer müşteri ve yurttaş olarak kendi davranışlarını aksettirmek ve eleştirmektir. Dönem boyunca, gazeteleri, dergileri, eğlence programlarını, belgeselleri, online olarak elde ettiği müfredat materyallerini ve Los Angeles’teki Medya Okuryazarlığı Merkezi web sitesini aktif olarak kullandı.

Hâlihazırda birçok Amerikan devlet okulunda bir yenilik olarak, medya okuryazarlığı İngiliz dili, sosyal bilgiler ve sağlık eğitimi gibi ilköğretim ders konuları arasında kendine yer edinmeye başlıyor (Hobbs, 2004). Texas eyaleti eğitimcilerinin desteği sayesinde ‘izleme ve sunma’ kavramı Amerikan ders kitaplarında artık yerini almaktadır. Örneğin bu ders kitaplarında öğrenciler, film, belgesel veya televizyon programlarını ‘okumanın’, yayın ve sunu yazılımları gibi elektronik ve dijital gereçleri kullanarak ‘yazmanın’ önemini gösteren etkinliklere dahil edilmektedir (Odell ve diğerleri, 2000). Amerika’da medya okuryazarlığı, üretim becerileri kazanmayı

önemseyen çoğu lise, üniversite ve yüksek okullardaki iş odaklı medya ve iletişim programlarının aksine öğrencileri kültürel çalışmalarla tanıştırmamanın bir yolu olarak giderek daha çok kullanılmaktadır (Potter, 1998). Bazıları bunu, çocuk ve gençleri içeren eğitim pratiklerinin belirli aşamalarını yorumsal ve göstergebilimsel kuramlardaki gelişmeler ile harmanlayan eğitime yenilikçi bir yaklaşım olarak görmektedir (Buckingham, 2003). Akademisyen ve uygulayıcıların neredeyse 20 yıllık çalışmaları sonucunda, haber, reklam, temsil konuları ve medyadaki şiddet gibi bazı konu başlıkları ve meseleler medya okuryazarlığının odak noktası olarak ortaya çıkmıştır (Considine ve Haley, 1999; Thoman, 2001). Medya mesajlarının inşa edilmişliğini, bu mesajların hem sanatsal hem de ekonomik fonksiyonlarının idrakini, yorum yoluyla anlamı yaratmaya yönelik süreçlerdeki hassasiyeti ve medya temsiliyetinin kendimizi, toplumumuzu ve dünyayı kavramamızı şekillendiren yollarını anlamaya vurgu yapan anahtar kavramlar (Kanada, İngiltere ve Amerika’da bir şekilde farklı da formüle edilseler) de su yüzüne çıkmıştır (British Film Institute, 2000).

Bu çalışmada, medya okuryazarlığı eğitiminin, gençlerin dijital medya ve yeni iletişim teknolojileri deneyimlerinin değişen doğasına uyum sağlamak için uymak zorunda olduğu bazı yöntemler öneriyorum. Haber, reklam ve eğlence medyasını analiz etme sürecine geleneksel biçimde yoğunlaşan öğretmenler, asıl bakış açılarını yeni medyayı (cep telefonu, el cihazları), yeni mesaj formlarını (arama motorları, hızlı mesaj, blog ve online eğlence) ve yeni sosyal meseleleri (özdeşlik ve anonimlik, mahremiyet ve gözetim vb.) kapsayacak şekilde genişletmelidirler. Bu çalışmada, çağdaş toplumdaki gençliğin yaşanmış deneyimlerine uygun biçimde süren, özellikle dijital çağda medya okuryazarlığını yeniden tanımlama arenası olarak aracılanmış kişilerarası iletişimi araştırmaya yoğunlaştım.

Online ergen yařamı

Hızla değişen medya, çocuklar ve genç insanlar için yeni fırsatlar ve sorunlar yaratır. İnternet, bazı gruplarda telefona bile baskın çıkarak, gençler arasında en önemli haberleşme aracı haline geldi. 2002 yılında 6700 genç ve ebeveyn arasında yapılan bir kamuoyu araştırmasına göre 12–17 yaş arasındaki gençlerin %81'i arkadaşlarına ve akrabalarına e-posta atmak için interneti kullanmaktayken % 70'i hem bilgisayarlarından hem de kablosuz cihazlarından hızlı mesaj atmakta; 18–19 yaş aralığındaki gençlerin % 56'sı ise interneti telefona tercih etmektedir. Gençler aynı zamanda internetten eğitim kaynağı olarak da yararlanırlar; ergenlerin (12–17 yaş arası) %56'sı ödevlerini yapmak için internet kaynaklarına başvururken 18–19 yaşlarındaki gençlerin %61'i okul çalışmalarını bitirmek için internet kullanmaktadır. Ergenlerin çeyreğinden fazlası (%26) güncel olayları takip etmek amacıyla internete girerken 18–19 arası gençlerin %61'i aynı nedenle interneti kullanmaktadır. (Pastore, 2002). Stern (2005, 55), 'Oynadığı rolün yerini belirlenmesini zorlaştıracak şekilde internetin gençlerin yaşamına böylesine mükemmel işlenmesi şaşırtıcı değildir' diye yazmaktadır.

Marshall McLuhan'ın ileri sürdüğü gibi, birçok genç için, okullar ev ortamına nazaran bilgiye ulaşma açısından daha verimsiz bir duruma gelmiştir (1964). 21nci yüzyıla girerken, yoksulluk içinde yaşayan gençlerin teknolojiye erişimlerinin sınırlı olmasından kaynaklanan herkesçe bilinen ve önemli olan dijital ayrışmaya ilave olarak farklı bir tür dijital ayrışma ile karşı karşıyayız. Bu yeni dijital ayrışma, çocukların bilgisayar ve yeni medyayı kullanarak, okulda ve okul dışında neler yaptığı ile ilgilidir (Buckingham, 2004). 16 ve 17 yaşındaki kendi çocuklarım, interneti, online sohbet etmek, oyun oynamak, arkadaşları tarafından yazılan blogları okumak, blog yazmak, müzik indirmek ve dinlemek, hobileri ve hayranlık duydukları olayları araştırmak ve web çizgi romanlarını okumak için kullanmaktadır. Çocuklarım,

bilgisayar karşısına oturduklarında çoğu zaman bu aktivitelerden üçünü veya dördünü aynı anda, İngilizce dersi için ödev yazıyorken yapmaktadırlar.

Gençlerin okul dışındaki yeni medya deneyimleri ile okulda yaptıkları etkinlikler arasındaki bu ayrılık, günümüz toplumlarındaki öğrencilerin, online medya ve aracılanmış kişilerarası iletişimin sorunları ile bilgili yetişkinlerin destek, paylaşım ve müşfik öngörülerini olmadan karşılaşmaya devam edecekleri anlamına gelmektedir (Buckingham, 2004). Bu tip deneyimler, söz, dijital medya ve onun değişimi ile medyanın gençlerin yaşamında oynadığı artan karmakarışık sosyal role geldiğinde yetişkinlerin kopuk ve ulaşılmaz olduğu algısını derinleştirmektedir.

Fan toplulukları hakkındaki çalışmalardan hareketle, bazı akademisyenler medya okuryazarlığı yeteneğinin video-oyunları ile bağlantısını incelemektedirler. Jenkins, var olan popüler medya metinlerinden uyarlanan video-oyunu hakkında bir tasarım yaratan bir grup öğrenciyle; öğrencilerin iletişim ve işbirliği yeteneklerini geliştirmeyi, oyun tasarımı ve planlaması konusu ile temel süreçlerini anlamayı ve bir medyadan başka bir medyaya uyarlama sürecini değerlendirmeyi amaçlayan, yüksek okul seviyesinde, bir 'oyun atölyesi' simülasyonu geliştirdi (Jenkins, 2005). Diğerleri, genç insanların video-oyunu üretimi, oyun geliştirme süreçleri ve video-oyunu işkolunun çalışma ortamlarındaki rolleri daha iyi öğrenmesine imkân sağlayan eğitim pratikleri yoluyla evrimsel video-oyunu çalışmalarına ulaşmak için medya okuryazarlığı kavramını kullanmışlardır. Bu faaliyetlerde, öğrenciler, stereotipler ve mitsel öğelerin nasıl kullanıldığını görmek için gerçekliğin ve tarihi doğruların oyunlarda nasıl değiştirildiğini de incelemişlerdir (Squire, 2005). Böyle çalışmalar, öğrencilerin, medya mesajlarının inşa edilmişliğini incelemelerini, eleştirel çözümlemelerini ve bunları günlük medya tüketim deneyimlerine yansıtılmalarını imkân sağlayan tecrübeleri kazanmanın

öneminin altını çizmektedir. Bay Smith gibi lise öğretmenlerinin, medya okuryazarlığı derslerinde dijital ilişkilerin araştırılmasını içerecek biçimde bu eğitimi aracılanmış kişilerarası iletişimin değişen doğasına uygun olarak nasıl genişletebileceklerini düşünelim.

Dijital ilişkilerin eleştirel analizi

Online davranışların iletişim boyutu üzerindeki bilimsel çalışmalar son on yıldır oldukça artmıştır (Lievrouw ve Livingstone, 2002), fakat eğitimciler ve akademisyenler, dijital medyanın toplumsal davranışları yapılandırıp şekillendirdiği karmaşık olumlu ve olumsuz yöntemlerin eleştirel ve yansıtıcı analizini teşvik eden eğitimsel yaklaşımları geliştirmeye daha yeni başladılar. Bu bölümde, gençlerin hızlı mesaj, blog ve sohbet odalarını kullanma literatürünün ortaya çıkışını hesaba katıyor ve bu pratiklerin medya okuryazarlığı eğitimindeki ana kavramları devam ettirmeye ve yüceltmeye nasıl yardımcı olduklarını gösteriyorum.

Kimlik gelişimi

Medya, gençlerin kendi sosyal kimliklerini inşa etme sürecinde önemli bir rol oynar (Fisherkeller, 2002). Genç insanlar, ebeveynleri ve öğretmenlerinin yaşadıkları bu tecrübe ve ilişkiler hakkında kaygılarının olduğunun da bilincinde olarak online yaşamın olumlu sosyal boyutunu kabul ederler. Hızlı Mesaj/sohbet yolu ile mümkün kılınan sürekli bağlantı gençlerde evlerindeyken bile arkadaşları ile ‘temas halinde’ olma hissini uyandırır. Gençler arasında aynı anda online birden fazla görüşmeyi devam ettirmek alışlagelmiş bir olgudur ve bu görüşmelerin hiçbirinin çok derin olmaması, basit konuşmalar ve düşüncelerin yaratıcı değişimi, rahat, düşük stresli sosyal deneyimler ortaya çıkardığından ‘bir değer’ olarak algılanır (Stern, 2005). Gençler, önemli meselelerde, basit sohbetten hakiki diyaloglara doğru gelişen kişilerarası daha samimi alışverişleri de tecrübe

edebilirler. Bu daha samimi kişisel iletişim, gençlerin, daha yapıcı olmaya ve mesaj yaratmaya odaklanabildiklerini düşünmeleri ve bu mesajların arkadaşları tarafından daha dikkatli okunabileceği hissine kapılmaları nedeniyle, sıklıkla, elektronik posta aracılığıyla olmaktadır. Bunun aksine, hızlı mesaj/sohbet, diğer birçok faaliyetle aynı anda yürütülebilen herhangi bir sosyal basit konuşma olarak algılanmaktadır.

İnteraktif online iletişim gençlerin gelişimi açısından; dostluğu sürdürmek ve bir arkadaş grubuna ait olmak gibi iki ana ihtiyacı tatmin etmektedir. Arkadaş grubunca kabul görmek için belli bir şekilde giyinmek, davranmak ve görünmek zorunda olan gençlerin sosyal yaşamında, birçok genç, kendi kimliklerini sadece kelimeler yolu ile anlatmak şansının değerini bilmektedir. Bazı gençler için, online aracılanmış iletişim bir sosyal gruba ait olmanın yegâne yoludur. Çevrimiçi ve çevrimdışı arkadaş grubu iletişimi, gençlere güç, işbirliği ve rekabet, güven, samimiyet ve saygı hakkındaki pek çok sosyal dersi öğrenme fırsatı sunmaktadır. Spor ve sosyal faaliyetlerini, akademik ve aile hayatını bir arada idare etmeye çalışan gençler, yoğun yaşamlarında, internet teknolojilerinden, kendi kendilerini öğrenmek maksadıyla başkalarıyla iletişim kurmak ve hayati gelişimsel ihtiyaçlarını karşılamak için yararlanmaktadırlar (Stern, 2005).

İnternetin sağladığı sosyalleşme fırsatları, içine kapanık, popüler olmayan veya başkalarıyla arkadaşlık kurma zafiyeti olan insanlar için toplumsal iletişim yeteneğinin gelişimini desteklemektedir (Hasselbring ve Glaser, 2000). 13–19 yaş arasındaki gençler arasında yapılan bir çalışmada, araştırmacılar gençlerin %18’inin moralleri bozuk, üzgün, stresli ve sinirli olduklarında interneti yardım bulmak amaçlı kullandıklarını bulmuşlardır. Aranılan yardımın en yaygın nedenleri arasında romantik meseleler ve arkadaşlar ile ilgili sorunlar yer almaktadır. Ailevi meseleler ve akademik/okul sorunları internette aranılan yardımlar açısından daha az bahsedilen konulardır (Gould ve diğerleri., 2002).

Eğitimci Bay Smith, medya okuryazarlığı dersine olan ilgiyi arttırmak için, ilişkiler ve kişilik gelişimiyle bağlantılı olarak online iletişimin farklı açılarını incelemek amacıyla kişilerarası iletişimin temel kavramlarına dayanan eğitimsel stratejileri ve unsurları sunmayı dikkate almalıdır. Amerika Birleşik Devletleri Ulusal İletişim Derneği, konuşma, dinleme ve medya okuryazarlığını öğretmek için bu gibi düşünceleri ileri sürecek çatıyı oluşturacak eğitimsel standartlar geliştirmiştir (National Communication Association, 2003). Bay Smith'in medya okuryazarlığı dersi, geri besleme, kendi kendini açığa vurma, karşılıklılık, doğrulama ve yalanlama, kapsama, kontrol ve etkileme gibi kavramları araştırmalıdır. Kişilerarası iletişim çalışmalarının merkezi olan bu kavramlar, e-posta ve hızlı mesaj /sohbet tecrübelerinin yüz yüze etkileşimden hem farklı hem de benzer yöntemler ile yansıma ve diyalogları desteklemek için öğrencilere anlamlı bir biçimde sunulabilirlerdi. Ayrıca, yazar ve alımlayıcı kitlesi arasındaki ilişkiyi incelemeye odaklanan medya okuryazarlığı kavramlarını devreye sokmalıdır. Öğrenciler, online iletişimlerini yansıtan günlükler tutmalı, doğaçlama rolsele gösteriler geliştirmeli, bu düşünceleri anladıklarını gösterecek senaryolar yazmalı veya kavramları diğerlerine anlatacak sözlü anlatımlar oluşturmalıdır.

Bloglar ve okuryazarlık öğrenimi

Her geçen gün daha fazla genç internet günlüğü veya 'blog' kullanmaktadır. Bloglar kronolojik girdilerden oluşan ve kâğıt üzerinde tutulan günlüklerden pek de farklı olmayan bir tür kişisel bültenlerdir. Blog'un özellikleri arasında karmaşık teknik bilgiye ihtiyaç duymadan metinsel ve görsel girdileri anında web'te yayımlama, insanların yayımlanan çeşitli blogları okuması ve geri besleme bırakması için yöntemler ve diğer blog yazarlarının aktif linkleri sayılabilir. Gençler blog yazarları topluluğunun büyük bir kısmını oluşturmaktadır (Huffaker, 2004), fakat öğretmenlerin sadece çok küçük bir

bölümü, dil ve okuryazarlık eğitimlerinin bir aracı olarak blogları kullanmaya başlamışlardır. İlginç bir çalışma, 'gazetecilik 2' dersi için blogları kullanan New Jersey'deki Hunterdon Lisesi öğretmenlerinin birinden gelmektedir. Dersin web sitesinde, Will Richardson öğrencileriyle online bir sohbet sürdürmekte; blog yazmaya, yayımlamaya ve birbirlerinin çalışmalarına cevap yazmaya teşvik etmekte ve hatta web bülteninin interaktiflik ve tekrarlanabilirlik özelliklerini kullanarak öğrencilerin kurgulama yeteneğini desteklemektedir (Richardson, 2005). Bloglar, öğrenci, yazarın güdü ve niyetlerini sorguladıkça veya blogu çekici yapan veya okunabilirliğini arttıran edebi veya görsel inşa tekniklerini inceledikçe eleştirel analiz yeteneğinin gelişmesine yardımcı olur.

Okuryazarlık konusunda çalışan akademisyen ve eğitimciler bu yeni medya ile denemeler yapmaya devam ettikçe, web bülteni gibi yeni dijital yayımlama araçlarının temin edilen interaktiflik ve doğrudan doyuma bağlı fayda ve sakıncaları inceleyen kuramların gelişmesindeki büyümeyi görmeyi bekleyebiliriz. Fakat şu anda, birçok okul blogu öğretmen-merkezli gibi görünmekte ve online iletişime yapılmış saf bir öğrenci katkısının izlerine rastlanmamaktadır. Birçok okul blogu 'yeni teknoloji kullanımı, öğrenci ilgisi ve okul çalışmasını birbirine karıştıran ciddi çabalar olarak sunsa da potansiyel kapsamı azaltarak öğrencilerin gerçek amaçlarından yoksun, sıradan okul ödevlerine dönüştürerek aracı "öldürme" riski taşırlar.(Lankshear ve Knobel, 2003:16). Gerçek mesele ve soruları araştırmadan sınıf çalışmalarında kullanılan bloglar sadece teknolojinin başka bir oyuncağı olacaktır. Fakat web bültenleri birinin öğrenme, yansıma ve büyüme sürecinin bir çeşit günlüğü olarak işlev görebildikleri için bilgi yapılarının inşasını içeren süreçleri belgeleyebilirler (kendilerininkini veya başkalarınınkini) ve medya okuryazarlığı eğitiminin vurguladığı meta-analitik düşünme türlerini teşvik edebilirler.

Bağlılık ve bağımlılık

Sürekli online iletişim kurmanın insan gelişimi üzerindeki etkileri hakkında çok az şey bilinmektedir. Gençlerin online tutumlarının hızlı artışına ek olarak internetin devingen ortamı gençlerin, online sosyal ilişkilere gerçekten maruz kaldıkları çeşitli ortamları kayıt altına almayı zorlaştırmaktadır. North Carolina’da 2004 yılında 11–13 yaş aralığındaki 208 özel okul öğrencisi ile yapılan bir araştırmada, hızlı Mesaj/sohbet kullanımı isimsiz online bir anket ile yapılmış olup cevap verenlerin %31’i haftalık 1–3 saat, %26’sı haftalık 7 saat ve ‘10’u ise haftalık sekiz saatten fazla kullanım bildirmişlerdir. Öğrencilerin %81’i hızlı mesaj/sohbet kullanımını ‘oldukça bağımlılık yaratan’ veya ‘çok bağımlılık yaratan’ olarak tanımlamışlardır.

Yeni medyadan hep korkmuş olan kimi öğretmenler bu sorunsalı ya tamamen dışlamakta ya da çok hevesle ele almakta ve istemeden öğrenci tepkilerini susturmaktadır. Fakat medyanın bağımlılık/bağlılık kavramını online sosyal iletişimle ilişkilendiren eğitici stratejiler, öğrencilerin online ortamlardaki medya tercihlerinden kaynaklanan davranışlarını sorgulamayı sağlayacak üstbilişsel yeteneklerini artırıcı etkilere sahip olabilir. Örneğin, öğrenciler Hızlı mesaj/sohbet kullanımını “sağıltıcı toplulukça” belirlenen bağlılığın yedi ölçütü: tahammül; çekme; istenenden fazla veya uzun süre kullanım; kullanımı engelleyememe veya azaltamama; kullanımda çokça süre harcama; olumsuz etkilerine rağmen kullanıma devam etme ile ilişkilendirebilirler (American Psychiatric Association, 1994). Öğrenciler, online iletişime olan kendi bağlılığını ayıplayacak şekilde günlük tutabilir veya ankete katılabilirler ya da hızlı mesaj/sohbetin, bahsedilen bu yedi ölçüte dayanan kanıtlar toplayarak, bağlılık mı bağımlılık mı yarattığına ilişkin göstermelik tartışmalar sahneleyebilirler. Bu yaklaşım, farkındalık-yaratma sürecinin ana basamağı olarak öğrencinin kendi kişisel medya kullanım tercihlerini ve alışkanlıklarını

ayıplamasını destekleyen farkındalık, analiz, yansıtma ve eylem çemberini vurgulayan Paulo Freire’nin çalışmalarına dayanan medya okuryazarlığı eğitimcilerinin kullandıkları yöntemler ile uyumlu olmalıdır.

Taciz ve online yabancılar

Eğitimciler ve ebeveynler herhangi bir konudan daha fazla siber-zorbalık, online yabancılar ve gençlerin gerçek dünya veya online seks ticaretinde çalışmaya hazırlanması hakkında endişelenmektedirler. Ergenliğin başlarında, online veya yüz yüze tecrübelerin ikisinde de gençler, bazen cinsellik kokan dil, dedikodu, taciz ile karakterize edilebilecek arkadaş grupları ile sosyal etkileşime girmekte veya karşılaşmaktadırlar. Bu tür davranışlar genellikle ilkokulun son yıllarında başlamakta ve ortaokul yıllarında doruğa ulaşmaktadır. North Carolina ortaokul öğrencileri arasında yapılan bir çalışmaya göre; öğrencilerin %46’sı küfür içeren mesajlar almakta ve bu mesajların %16’sı ise ‘tehditkâr veya tacizkâr’ olarak sınıflandırılmaktadır. Erkekler bu tür mesajları kızlara nazaran nerdeyse iki kat daha fazla (%11 kızlarda, %20 erkeklerde) almaktadırlar. Yedinci ve sekizinci sınıflar altıncı sınıflarla karşılaştırıldığında en az iki kat daha fazla ‘tehditkâr veya tacizkâr’ mesajlar almaktadırlar (Todd, 2005). İngiltere’de Ulusal Çocuk Evi (National Children’s Home) tarafından yapılan bir ankete göre 11–19 yaş arasında ankete katılan 856 çocuk ve gencin %4’ü e-posta ile ve %7’si sohbet odasında tehdit dolu mesajlara maruz kalmışlardır. Cep telefonlarından gönderilen kısa mesajlar ile yapılan tehditler, ankete katılanların %16’sının bu yolla mağdur olduğunu bildirmesi nedeniyle en çok karşılaşılan türdür (BBC, 2002)

Böyle davranışların tehlikesinden bahseden haberlerin bolluğuna rağmen, çocuk ve gençler yabancılarla online iletişim kurmaya devam etmektedir. 11-16 yaş grubundaki 213 kişinin katıldığı bir ankette, katılımcıların %74’ü sohbet odalarında veya

e-posta yolu ile yabancılar ile temas kurduklarını bildirmiş ve bunların da %25'i bu yabancılar ile kendi kimliklerini ortaya çıkaran bilgileri paylaştıklarını kabul etmişlerdir (Stahl ve Fritz, 2002). Ebeveynler ve öğretmenlerin online taciz ve yabancılar ile iletişim durumunu öğrendiklerinde dehşete kapılıyor olmalarına karşın, çoğu genç online toplumsal davranışlarda böyle olumsuz iletişim örneklerin olabileceğinden haberdardır. Kendini yabancı birine sunmanın korkutucu heyecanı (ve böyle anonimlikle sağlanan devingen güç) gençlerin kendi cinsel ve sosyal kimliklerini geliştirmede tecrübe etmeye alışkın oldukları fantezi ve yerine-geçme (role-playing) fırsatlarına davet çıkarmaktadır.

Çocuklara online güvenlik kavramının temellerini anlatacak öğretmen ve ebeveynlere yardımcı olabilecek pek çok eğitim materyali mevcuttur. Örneğin, 'I-safe America' programı, güvenlik güçleri personeli tarafından mini-konferanslar şeklinde yerel topluluklarda verilen, çocuklara online iletişimde tehlike ve tehlike emarelerinin nasıl ayırt edebileceklerini anlatan, ilköğretim öğrencilerine yönelik eğitim materyalleri hazırlamıştır. Öğrencilere değişik tehlikeli durumlarda nasıl savunucu cevaplar verebilecekleri, online olayları nasıl rapor edebilecekleri anlatılmakta ve sohbet odalarındaki eylemlerin isimsiz olmadığı ve somut, gerçek-dünya sonuçları doğuracağı öğretilmektedir. Öğrenciler, siber-avcılarının temas kurmak, iletişim, kandırmak ve ayartmak, tuzağa düşürmek ve faydalanmak için kullandıkları teknikleri nasıl anlayacaklarını öğrenmektedirler (I-Safe America, 2004).

Böyle bilgisayarın ötesinde, Bay Smith gibi medya okuryazarlığı eğitimcileri, online iletişim konusunda eleştirel düşünme yeteneğini, öğrencilerin kendi online sosyal ilişkilerinde gizlenen sosyal güç modellerini anlamalarına, tartışmalarına ve kusur bulmalarına imkân sağlayan kimi temel psikolojik kavramları anlatarak, desteklemek isteyebilirler. Çoğu online iletişim, insanların

yüz yüze dünyada normalde yapmayacaklarını veya söylemeyeceklerini siber-uzayda söyleyip yapma eğilimi olarak tanımlanabilecek şartlı refleksin yitimi etkisiyle değiştirilmiştir (Suler, 2004). Online iletişim kuranlar için sosyal içerik işaretlerinin (genellikle zaman, yer ve etkileşimin fiziksel mevkisi ile sözlü olmayan ve diğerlerinin görsel işaretleri ile elde edilen) olmaması genellikle kabul edilebilir ve edilemez eylemleri ayıran sınırları gizleyebilir. Bir de, hızlı mesaj/sohbet kullanıcıları, grup etkileşiminden doğan sosyal beklentilerden muaf tutulmalarına sebep olacak yalnız oldukları ve diğerlerinin de yalnız olduğu algısına kapılabilirler. Bay Smith gibi eğitimciler dramatik etkinlikler ve yerine-geçme olgusunu kullanarak anonimlik, mahremiyet ve gözetim kavramlarını anlatabilir ve online iletişimde öğrenci tecrübelerindeki şartlı refleksin yitimi rolünü tartışabilirler.

Sonuç

Medya okuryazarlığı eğitimcileri, bireyin kendi iletişim davranışlarının yansıtıcı incelemesini, medya tüketim davranışlarına odaklanmış olsa bile, eleştirel analiz yeteneği gelişiminin bir parçası olarak desteklerler. Kişilerarası iletişimin birleştirici kavramları üzerine yapılacak fazlaca vurgu, medya okuryazarlığının, gençlerin dijital dünyada yaşanmış deneyimleriyle alakalı olmasını garanti edecektir. Eğitimcilerin bakış açısından, dijital çağda medya okuryazarlığının yeniden tanımlanmasıyla ilgili olarak ortaya çıkan asıl sorun, medya ve teknoloji bilimlerinin sosyal etkileşim ve insan ilişkilerinden uzun süredir ayrılmasından başka bir şey olmayan, akademik dünyada sıkça görülen, her şeyi parçalarına ayırma (atomize etme) ve aşırı uzmanlaşmadan kaynaklanmaktadır. Bu alandaki uygulayıcılar ve akademisyenler, Bay Smith gibi eğitimcilerin online hayata dair eleştirel düşünme yeteneği ile öğrencilerin donatılabilmesine imkân sağlayacak fikirlerin çapraz döllemesini

desteklemek için devam eden işbirliği fırsatlarına ihtiyaç duymaktadır.

KAYNAKÇA

- American Psychiatric Association (1994) Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (Vol. IV) Washington DC: American Psychiatric Association.
- British Broadcasting Corporation (2002, April 15), Youngsters Targeted by Digital Bullying, <http://news.bbc.co.uk/1/hi/uk/1929944.stm>.
- British Film Institute (2000) Moving Images in the Classroom, London: British Film Institute.
- Buckingham, D. (2003) Media Education: literacy, learning, and contemporary culture, Cambridge: Polity.
- Buckingham, D. (2004), The Other Teachers: how do children learn from TV and other media? Paper presented at the Beyond the Blackboard Conference, Robinson College, Cambridge UK, 3–4 November
- Considine, D., and Haley, G. (1999) Visual Messages: integrating imagery into instruction, 2nd edn, Englewood CO: Teacher Ideas Press.
- FisherKeller, J. (2002) Growing up with Television: everyday learning among young adolescents, Philadelphia PA: Temple University Press.
- Gould, M., Munfakh, J., Lunbell, K., Kleinman, M., and Parker, S. (2002), Seeking Help from the Internet During Adolescence, Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 41, 1182–9.
- Hasselbring, T. G., and Glaser, C. (2000), Use of Computer Technology to Help Students with Special Needs, Future of Children: Children and Computer Technology, 10 (2), 102–2.
- Hobbs, R. (2004), A Review of School-based Initiatives in Media Literacy, American Behavioral Scientist, 48 (1), 48–59.
- Huffaker, D. (2004), The Educated Blogger: using weblogs to promote literacy in the classroom, First Monday, 9 (6), http://firstmonday.org/issues/issue9_6/huffaker/index.html. I-Safe America (2004), I-safe America, www.isafe.org/
- Jenkins, H. (2005), The MIT Games Literacy Workshop, Journal of Media Literacy, 52 (1–2), 37–40.
- Lankshear, C., and Knobel, M. (2003), Do-it-yourself Broadcasting: writing weblogs in a knowledge society, Paper presented at the 84th American Educational Research Association, 21–25 April, Chicago IL.
- Lievrouw, L. A., and Livingstone, S. M. (2002) Handbook of New Media: social shaping and consequences of ICTs, Thousand Oaks CA, Sage.
- McLuhan, M. (1964) Understanding Media: the extensions of man, 1st edn, New York NY: McGraw-Hill.
- National Communication Association (2003) Creating Competent Communicators: activities for teaching speaking, listening, and media literacy in K-6 classrooms, Scottsdale AZ, Holcomb Hathaway..
- Odell, L., Vacca, R., Hobbs, R., Irvin, J., and Warriner, J. (2000) Elements of Language, Austin TX, Holt Rinehart Winston.
- Pastore, M. (2002), Internet Key to Communication among Youth, Click Z Stats Demographics, www.clickz.com/stats/sectors/demographics/article.php/5901_961881.
- Potter, W. J. (1998) Media Literacy, Thousand Oaks CA: Sage.
- Richardson, W. (2005), Welcome to Journalism 2, Hunterdon County High School,

- [http://central.hcrhs.k12.nj.us/journ2/discuss/msgReader\\$2](http://central.hcrhs.k12.nj.us/journ2/discuss/msgReader$2).
- Squire, K. D. (2005), Toward a media literacy for games, *Journal of Media Literacy*, 52 (1-2), 9-15.
- Stahl, C. and Fritz, N. (2002), Internet Safety: adolescents, self report, *Journal of Adolescent Health*, 31 (1), 7-10.
- Stern, S. (2005), Growing Up Online, *Journal of Media Literacy*, 52 (1-2), 55-8.
- Suler, J. (2004) The Online Disinhibition Effect, *Cyberpsychology and Behavior*, 7, 321-6.
- Thoman, E. (2001) Skills and Strategies for Media Education, Los Angeles CA, Center for Media Literacy.
- Todd, J. (2005) The Benefits and Risks Associated with Teen Instant Message/Chat, Cary Academy, Durham NC,
- http://web1.caryacademy.org/technology/Newsletter/2004-2005/Jan/im_chat_final_web.htm.